

Легітимація державної влади в контексті міжнародних відносин

Інна Михайлова, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Актуальність теми дослідження зумовлена інформатизацією всіх сфер суспільно-політичного життя, переходом світового співтовариства до ери інформації в усіх її проявах під впливом новітніх інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). Сучасне суспільство є вельми динамічною соціальною системою, якій притаманні різновекторні зміни в політичній, економічній, соціальній, культурній сферах тощо. У цьому контексті особливу актуальність набувають дослідження шляхів та тенденцій суспільного розвитку, значне місце серед яких належить процесам трансформації основ та принципів політичного управління.

Політичні реалії сучасної України демонструють наявність широкого спектру проблем, пов'язаних як із самою владою, так і з суспільством. Традиційна політична апатія та принцип невтручання, що домінували у суспільній думці радянського періоду, є безкінечно застарілими і такими, що не відповідають сучасним потребам розвиненого суспільства. Сьогодні все частіше постає необхідність конкретних теоретичних і, що ще важливіше, практичних заходів, спрямованих на докорінну трансформацію політичної системи суспільства, що покликані покращити взаємодію між владою та суспільством, оптимізуючи управлінські процеси.

З метою відповідності якості політичних процесів сучасним вимогам існує необхідність залучення широких верств населення на етапах підготовки та впровадження політичних рішень. Разом з тим є очевидним, що реалізація базових засад прямої демократії на сьогоднішній день неможлива без використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

У наш час ІКТ стали невід'ємним елементом сучасності, від яких залежить не тільки розвиток науки і техніки, але й громадянського суспільства. Але однією з необхідних передумов сталого розвитку суспільства є можливість конструктивного діалогу між владою та громадянами з залученням останніх до процесів вироблення та прийняття загальнозначущих рішень. Поставленої мети, зокрема, можна досягти завдяки впровадженню системи електронного урядування, яка здатна забезпечити новий рівень комунікації між громадянами та владою, безперешкодний доступ до публічної інформації. У більшості наукових розвідок проблематика електронного урядування розглядається переважно у контексті оптимізації управлінських процесів, адаптації застарілих політичних систем до потреб сучасності. Втім, недостатня увага приділяється виявленню умов, за яких електронне урядування стане дійсно ефективним механізмом зміцнення довіри громадян до політичної влади.

Ключові слова: легітимація, електронне урядування, демократія, інформаційне суспільство

Legitimation of state power in the context of international relations

Inna Mykhailova, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The relevance of the research topic is conditioned by the informatization of all spheres of social and political life, the transition of the world community to the era of information in all its manifestations under the influence of the latest information and communication technologies (ICT). Modern society is a very dynamic social system, which is characterized by multiple changes in the political, economic, social, cultural and other spheres. In this context, research into the ways and tendencies of social development is of particular relevance, with the process of transforming the foundations and principles of political governance into a significant place. The political realities of modern Ukraine demonstrate the existence of a wide range of problems, both with the government itself and with society. The traditional political apathy and the principle of non-interference that dominated the public opinion of the Soviet period are infinitely obsolete and do not meet the modern needs of a developed society. Today, there is an increasing need for specific theoretical and, more importantly, practical measures aimed at a radical transformation of the political system of society, designed to improve the interaction between government and society, optimizing administrative processes.

In order to match the quality of political processes with modern requirements, there is a need to involve the general population in the stages of preparation and implementation of political decisions. At the same time, it is obvious that the realization of the basic foundations of direct democracy is impossible without the use of the latest information and communication technologies. Nowadays, ICTs have become an integral part of modern times, on which not only the development of science and technology but also civil society depend. But one of the necessary prerequisites for the sustainable development of society is the possibility of a constructive dialogue between the authorities and citizens, involving the latter in the processes of making and making meaningful decisions. The goal, in particular, can be achieved through the introduction of an e-government system that is able to provide a new level of communication between citizens and the authorities, and unhindered access to public information. In most scientific intelligence, the problem of e-government is considered mainly in the context of optimization of administrative processes, adaptation of outdated political systems to the needs of the present. However, insufficient attention is paid to identifying the conditions under which e-government will become a truly effective mechanism for strengthening public confidence in political power.

Keywords: *legitimation, e-governance, democracy, information society.*

Легитимация государственной власти в контексте международных отношений

Инна Михайлова, Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Актуальность темы исследования обусловлена информатизацией всех сфер общественно-политической жизни, переходом мирового сообщества в эру информации во всех ее проявлениях под влиянием новейших информационно-коммуникативных технологий (ИКТ). Современное общество весьма динамичной социальной системой, которой присущи разновекторные изменения в политической, экономической, социальной, культурной сферах. В этом контексте особую актуальность приобретают исследования путей и тенденций общественного развития, значительное место среди которых принадлежит процессам трансформации основ и принципов политического управления.

Политические реалии современной Украины демонстрируют наличие широкого спектра проблем, связанных как с самой властью, так и с обществом. Традиционная политическая апатия и принцип невмешательства, доминировавших в общественном сознании советского периода, является бесконечно устаревшими и такими, которые не отвечают современным потребностям развитого общества. Сегодня все чаще возникает необходимость конкретных теоретических и, что еще важнее, практических мероприятий, направленных на коренную трансформацию политической системы общества, которые призваны улучшить взаимодействие между властью и обществом, оптимизируя управленческие процессы.

С целью соответствия качества политических процессов современным требованиям существует необходимость привлечения широких слоев населения на этапах подготовки и внедрения политических решений. Вместе с тем очевидно, что реализация базовых принципов прямой демократии на сегодняшний день невозможна без использования новейших информационно-коммуникационных технологий.

В наше время ИКТ стали неотъемлемым элементом современности, от которых зависит не только развитие науки и техники, но и гражданского общества. Но одной из необходимых предпосылок устойчивого развития общества является возможность конструктивного диалога между властью и гражданами с привлечением последних к процессам выработки и принятия общезначимых решений. Поставленной цели, в частности, можно достичь благодаря внедрению системы электронного управления, которая способна обеспечить новый уровень коммуникации между гражданами и властью, беспрепятственный доступ к публичной информации. В большинстве научных исследований проблематика электронного управления рассматривается преимущественно в контексте оптимизации управленческих процессов, адаптации устаревших политических систем к потребностям современности. Впрочем, недостаточное внимание уделяется выявлению условий, при которых электронное управление станет действительно эффективным механизмом укрепления доверия граждан к политической власти.

Ключевые слова: *легитимация, электронное управление, демократия, информационное общество*

Світовий досвід демонструє реальне покращення взаємовідносин влади та суспільства в результаті спрощення механізмів комунікації між ними. У цьому контексті набуває важливості ідея впровадження електронного уряду, який виступає частиною цілісної концепції електронної держави. Незважаючи на деяку полемічність питання щодо ролі новітніх технологій у житті сучасної людини, спрощення механізмів взаємодії державної влади з громадянами поза сумнівом може розглядатися як позитивне зрушення на шляху дебіюрократизації, гуманізації інститутів суспільного управління. Таким чином, для розуміння важливості впровадження новітніх технологій у політичні процеси сфокусуємо увагу на виявленні генези та основних віх розвитку концепції електронного урядування (ЕУ). Мета дослідження полягає у визначенні специфіки та базових принципів електронного урядування у контексті легітимації політичної влади, виявленні перспектив ефективного впровадження електронного урядування в управлінських процесах України.

Реалізація мети дослідження зумовила постановку і послідовне вирішення наступних завдань: з'ясувати суспільно-політичні передумови виникнення електронного урядування, відстежуючи еволюцію розвитку його базових принципів; узагальнити концептуальні інтерпретації електронного урядування в політико-інституціональному контексті; виявити сутнісні параметри легітимності політичної влади.

Будь-яка влада являє собою цілеспрямовану суб'єктно-об'єктну діяльність, підпорядковану досягненню певної мети. Являючи собою сутність людських взаємовідносин та один з механізмів розвитку суспільства, влада є невід'ємною частиною усіх процесів суспільної інтеграції. Державній владі, як різновиду політичної, притаманні певні особливості, які роблять її унікальною. І, якщо для інших видів управлінської діяльності критерій ефективності може бути не визначальним, то для державної влади та політичного домінування основним індикатором реалізованості та суспільної значущості є оцінка за результатами.

Ефективність державної влади тісно корелює з проблематикою легітимності, що стало предметом розгляду багатьох теоретиків, таких як М. Вебер, О. Висоцький, Б. Гурне, Р. Даль, А. Єрмоленко, Е. Тоффлер, М. Тур, Ф. Фукуяма та ін.

Слід зазначити, що, хоча проблеми легітимності та легітимації влади не стали відкриттям ХХІ та й навіть ХХ сторіччя, їхня актуальність у сучасному світі аж ніяк не зменшилася, а з появою нових способів розповсюдження інформації навіть збільшилася. Проблемність визначення означеного явища підтверджує і той факт, що на даний момент немає універсально вживаного сенсу дефініції «легітимність». Кожний окремий випадок застосування терміну повинен розглядатися лише у контексті проблематики та галузі знань, які його описують. Отже, звернемось до концептуалізації поняття «легітимність».

Вплив однієї людини чи групи на інших є основним, повсякчасно застосовуваним механізмом функціонування суспільства з самого моменту його появи. Особа, яка підкорюється, відчуває це у вигляді примусу, іноді пов'язаного з приниженням або навіть із фізичною загрозою життю. Саме тому багато хто бажав би позбавитися цього впливу, якби у нього була відповідна можливість. У свою чергу, суб'єкти влади, тобто ті, хто нав'язують свою волю або мають чіткі наміри отримати таку можливість, весь час знаходяться у ситуації захисту свого права на володарювання від зазіхань з боку таких же, як вони самі. Іншими словами, влада у суспільстві є явищем доволі проблематичним, постійно відтворюваним іноді у нових формах. Через це суспільство завжди буде намагатися лімітувати її згідно з деякими загальноприйнятими правилами та стереотипами у той час, як можновладці завжди будуть захищати свої владні претензії. У більшості випадків діяльність перших буде розглядатися як потенційно катастрофічна з точки зору останніх.

Таким чином, влада, яка була отримана у відповідності з деякими загальноприйнятими правилами, що може бути засвідчено широкою громадськістю та має реальні показники ефективності, може бути названа легальною та легітимною водночас. Що таке достатня легітимність, які фактори роблять її такою, і чому це справді важливо для суспільства – все це надзвичайно складні історично зумовлені проблемні питання, які постають перед сучасним світовим співтовариством. Людство в минулому неодноразово звертало увагу на ці проблеми, особливо у періоди політичної невизначеності, кризи тогочасних моральних чи правових норм, загрози чи реальних проявів масштабних соціальних конфліктів. У відносно

стабільні часи ці проблеми були у центрі уваги спеціалістів різних галузей знань: юристів, філософів, соціологів, політичних мислителів, конфліктологів та багатьох інших. Залежно від світоглядних та методологічних установок, кожен з них по-своєму підходив до визначення та вивчення легітимності та легітимації влади.

Таким чином, на додачу до проблем з визначенням сутності легітимності влади, існують і розбіжності у термінології, запропонованій різними вченими. Умовна «двошаровість» проблеми робить її на сьогодні ще більш суперечливою. Порівняння різних підходів допоможе скласти цілісну концепцію легітимації влади.

Експерти у галузі права повсякчасно дискутують стосовно засад визнання влади, зокрема й державної, принципів оцінки ефективності влади, та й самих оцінювачів. Вони розглядають легітимність влади з точки зору її зв'язку з поняттями легальності, її набуття, захисту та реалізації. Для спеціалістів у галузі юриспруденції легітимною буде влада, яка спирається на всю сукупність загальноприйнятих процедур (законів), тобто легітимність отожднюється з поняттям законності. Такий підхід до визначення легітимності буде особливо актуальним при зверненні до одного з її різновидів (згідно з класифікацією, наведеною автором терміну, німецьким вченим М. Вебером [2]), а саме традиційної легітимності та традиційного способу легітимації влади. Відповідно, існує очевидний взаємозв'язок між законними процедурами та легітимацією.

Історично терміни «легітимний» та «нелегітимний», у контексті традиційного способу легітимації влади, були пов'язані з походженням правонаступника престолу, підтвердженням його традиційного права отримати корону. Джерела традиційного способу легітимації влади ми можемо виявити у концепціях власності та володарювання. Традиційна легітимність та легітимація – результат підтвердження легальності престолонаслідування, саме тому політична легітимність може наразі вважатися зворотною стороною законності. Легітимація у такий спосіб є незворотною, тобто монарх не може втратити легітимне право на володарювання, бо не може бути позбавлений легальності своєї влади. Відповідно, за час існування монархій багато разів поставало питання про «правильність» самого механізму престолонаслідування, його

відповідність як нормам Середньовіччя, так і принципам правої держави, що з'явилися значно пізніше. У той момент, коли сумніви переростали у впевненість, у підвладних було дві можливості: продовжувати підкорюватися наявним всередині себе самих традиціям, чи ставати опозицією, захищаючи власні інтереси.

Для вчених-суспільствознавців легітимність та легітимація є не стільки універсальними категоріями, як елементами конкретного суспільства в історії. Контекстна легітимність, по-іншому кажучи, є опозицією до її філософського розуміння як універсальної категорії легітимації, як процесу, що стикається з конкретними повсякденними соціальними практиками, а не з суспільними ідеалами. Саме таким чином пояснюється неможливість існування універсальних принципів легітимації влади, необхідність пошуку окремих, часто унікальних механізмів легітимного володарювання для кожного окремого суспільства. Сучасність підтверджує вищезначене яскравими прикладами трансформації політико-владних відносин, застарілості і неефективності традиційних форм їх легітимації. Тому філософське сприйняття універсальності категорії легітимації жодним чином не допоможе пояснити парадоксальність популярності традиційних релігійних лідерів на фоні тенденції підвищення рівня освіти населення релігійних спільнот.

Виходячи з вищезначеного, у новому тисячолітті більшість соціальних мислителів сприймають легітимність так, як її описав один із найвидатніших науковців ХХ сторіччя, німецький соціолог М. Вебер. «Легітимність насправді, – писав він – є лише вірою у легітимність значущих соціальних акторів» [2, р. 213]. Таке визначення поняття легітимності у післявеберіанський період піддавалось неодноразовій критиці через надмірний суб'єктивізм та отожднення цього поняття з результатами цілеспрямованого впливу політичних технологій на свідомість об'єктів володарювання. Проте багато хто побачив у такому трактуванні легітимності насправді значущі сторони владних відносин.

С. Ліпсет, знаходячись у полі ідей М. Вебера, писав, що набуття легітимності буквально означає створення та підтримку суспільної ідеї щодо виняткової відповідності наявного політичного режиму або політичного лідера саме наявним на даний момент політико-історичним умовам.

У свою чергу, Р. Графштейн вказує на відсутність моральної складової у визначенні поняття легітимності, що його дав М. Вебер. «Легітимність має бути безпосередньо пов'язана з оцінкою політичного режиму з позиції його відповідності певним нормам суспільної моралі: виправданості рішень, що приймаються, коректності процедур, «правдивості» політичних лозунгів реальним інтересам та намірам політичної еліти». За М. Вебером, на його думку, легітимність та легітимація втрачають аспект оцінювання режиму, тому більше не відносяться до політичного володарювання як такого, а стають об'єктом масових комунікацій та маніпуляцій масовою свідомістю [2, р. 456].

Наведена полеміка відкриває базові розбіжності між філософським, соціологічним та політичним (скоріше політтехнологічним) підходами до визначення легітимності та легітимації. Легітимність як універсальна категорія у філософському розумінні привносить частку морального оцінювання (*moral evaluation*), через яке вона (легітимність) стає категорією без часу та простору, а, відповідно, малопридатною до застосування у дослідженні конкретного політичного режиму чи лідера. Основний недолік тут криється у відсутності будь-якої уваги до так званого «духу епохи». А зрозуміти мотиви владної поведінки можливо лише, занурившись у середовище досліджуваного явища, відчувши певні особливості, зрозумівши причини.

У свою чергу, соціологічне та політичне розуміння легітимності може бути зведене до здатності політичної еліти впливати на свідомість суспільства, створювати політичні міфи, підмінювати реальну політичну практику популізмом, який ґрунтується на новітніх інформаційних технологіях. Тож наше завдання полягає у виробленні такого розуміння легітимності та легітимації, яке, з одного боку, враховувало б моральні аспекти володарювання та моральну загальнолюдську оцінку політичної діяльності, а, з іншого – давало б можливість застосовувати це до аналізу конкретних політичних режимів та лідерів, не ризикуючи втратити специфіку дослідження саме влади та її рішень, а не її здатностей впливати на маси. Спроби винайти таке визначення вже здійснювалися у недавній історії та здійснюються сьогодні. Так, сучасний британський вчений, соціолог та політичний мислитель Д. Бітем вбачає у веберіанському підході до визначення легітимності два негативних аспекти, а саме:

1) відсутність чіткого взаємозв'язку між фундаментальними цінностями людини і суспільства та легітимацією влади;

2) поясненням легітимування політичної влади без видимих на це раціональних причин або за принципом «хоч когось – усі погані».

Перший аргумент апелює до факту, що легітимність влади ще не є її позитивною оцінкою з боку усього суспільства крізь призму моралі. Тобто, мається на увазі, що влада може не бути легітимною, а лише мати можливість оцінюватися у категоріях конкретного суспільства. Коли ми не маємо можливості оцінити легітимність режиму, системи чи окремого лідера з філософської точки зору (тобто його моральність), ми намагаємося з'ясувати наскільки глибоко означені елементи можуть бути оцінені у контексті суспільних вірувань. А саме, наскільки вони відповідають суспільним цінностям та стандартам, чи задовольняють нормативним очікуванням об'єктів влади. Тобто ми оцінюємо ступінь відповідності між наявною системою влади та переконаннями, віруваннями й очікуваннями, за допомогою яких відбувається оцінювання.

Не є коректним з точки зору сучасної політичної науки і виключення відповідності дій влади певним процедурним правилам, тобто законності, при дослідженні поняття легітимності. Адже з правознавчої точки зору, легітимною буде не лише влада визнана, але й влада, що організована процедурно у відповідності до певних загальноприйнятих правил. Отже, з'ясуємо, у чому має проявлятися легітимність чи нелегітимність влади.

Першорозрядними для будь-якого суспільства є так звані «докази» легітимності влади, а саме певні загальновизнані індикатори, що свідчать про позитивні настрої підвладних стосовно володарюючих. У багатьох випадках бажання влади бути легітимною проявляється у намаганнях чітко слідувати усім встановленим процедурам, а саме:

- суспільний консенсус на базі певної ідеї, яку поширює у масах влада;
- обов'язковість різноманітних клятв та обіцянок, підкріплених посиланнями до певної традиції;
- постійний пошук одноосібного визнання ухвалених рішень;
- підвищена увага до формальних процедур формування влади – різного роду плебісцитів тощо.

У чому ж полягає виняткова важливість таких процедур? Насправді, вони не є доказами суспільної віри в легітимність наявної влади, оскільки владний консенсус може бути продиктований найрізноманітнішими мотивами, включно з чисто особистісними. Але у той же час консенсус політичної влади виступає певним провідником легітимності, обов'язковою засадою. І якщо цей консенсус присутній, схвалюється суспільством, то немає великого значення відносно чого його було досягнуто. Влада повсякчасно намагатиметься показати самому суспільству його позитивне відношення до неї самої через широко розповсюджені на сьогодні механізми та технології. Проте це аж ніяк не є доказом нелегітимності через те, що політично активними є лише певна частина населення залежно від конкретного суспільства. Інші, не маючи, відповідно до Г. Алмонда, активістського типу політичної культури, виступають політично пасивними, і саме на них спрямована активність влади по формуванню позитивного іміджу [1].

Отже, висвітлення питань легітимації та легітимності влади неможливе без всебічного аналізу з урахуванням не лише політологічного підходу, але й інших суспільствознавчих парадигм. Легітимація влади є процесом надскладним, багаторівневим. Важкість його дослідження полягає у відсутності чіткого консенсусу навіть у сфері операціоналізації понять. Адже легітимною у різні історичні періоди могла ставати зовсім різна за своїм змістом владно-управлінська діяльність.

Ключовим елементом для розуміння сутності легітимності та легітимації виступає усвідомлення того, якими багатоаспектними явищами вони є. Легітимність включає в себе щонайменше три окремі елементи або рівні, які якісно відрізняються один від одного. Мається на увазі, що владу можна вважати максимально легітимною, якщо: вона процедурно відповідає встановленим та загальноприйнятим правилам; ці правила можуть розглядатись як прийнятні для усіх сторін процесу політичної взаємодії, як володарюючих, так і підвладних; наявні реальні свідчення згоди підвладних на добровільне підкорення володарюючим.

Отже, у наявності три рівні складових легітимної влади: правила, їхня оцінка підвладними, реальна підтримка у формі конкретних дій. Усі три рівні не є взаємовиключними і не можуть виступати

альтернативами один одному, бо усі вносять свій окремий вклад у загальне бачення легітимності тієї чи іншої влади.

Перший рівень є базовим і пов'язаний з феноменами відповідності влади певним формальним процедурам, а тому стосується визначення легітимності з точки зору юриспруденції. На цьому рівні владу можна вважати умовно легітимною, якщо вона здобута та використовується у відповідності до загальноприйнятих правил. Ці правила в більшості випадків були неписаними, у формі усних домовленостей та конвенцій. У той же час вони можуть бути формалізовані та кодифіковані законодавчо. Тягар формалізації з'являється на етапі усвідомлення необхідності розв'язання суспільних протиріч за допомогою таких законів, які, з одного боку, є максимально конкретними, а, з іншого – універсальними, такими, що можуть бути застосовані до більшості конфліктних ситуацій. При цьому залишається питання наявності так званого суверену влади, який може часом ставати над законом та мати абсолютний авторитет.

Протилежною до легітимної влади є влада нелегітимна. Такою вона стає, коли або здобута у невідповідності до певних загальноприйнятих правил, або здійснюється у невідповідності до них чи з перевищенням встановлених для неї (влади) лімітів примусу. Здобуття влади у невідповідності до норм завжди є проблемою глибинною, бо тягне за собою появу величезної кількості складних питань як до самої влади (це в першу чергу стосується подальших дій у полі прийнятих норм або за їх межами, тобто виникнення хронічної нелегітимності), так і до традиційних правил, правильність яких може бути поставлено під сумнів через їх застарілість, зокрема й моральну, не відповідність сучасним вимогам.

Другий рівень пов'язаний з усвідомленням того, що сама по собі варіація законом не є достатньою передумовою, щоб вважати владу легітимною, через те, що й самі по собі встановлені правила здобуття та використання влади потребують постійного обґрунтування. На другому рівні влада є достатньо легітимною, якщо правила, якими вона користується у процесі володарювання, можуть бути оцінені як позитивні у контексті вірувань та переконань, що їх поділяють домінанті та підвладні особи.

Таким чином, для того щоб бути визнаною, влада, і особливо політична, має бути отримана

або передана від визнаного джерела (попередньої влади); правила, якими вона користується, повинні гарантувати, що ті, хто приходять до влади, мають якості та кваліфікації, необхідні для її утримання; зміст володарювання має відповідати основним суспільним інтересам, бути взаємовигідним, або мати змогу задовольняти певні соціальні потреби.

Жодне суспільство не може похвалитися абсолютною однорідністю норм, цілей, цінностей та переконань. І, дійсно, однією з характерних особливостей політико-владних відносин є відмінність у обставинах діяльності, можливостях та цінностях володарюючих та підвладних соціальних груп. Через це особливу значущість набувають проблеми відповідності кандидатів на владу, з одного боку, реальним потребам конкретного суспільства, з іншого, суспільним переконанням та стереотипам певного політичного лідера. Суспільна згода виникає як результат співставлення цих двох компонентів, виявлення деякої владної квінтесенції.

Суспільний консенсус є феноменом складним та не завжди досяжним, проте якість влади та перспективи її легітимації можуть обумовлюватися й певним ступенем суспільної згоди. Мається на увазі наявність певного мінімуму взаєморозуміння між тими, хто домінує, та підвладними, а також всередині самих підвладних груп. Причому, неформальна згода всередині підвладних груп з приводу деяких символічних знаків взаєморозуміння стосовно питання визнання чи невизнання влади мають набагато масштабніші наслідки, ніж наявність чи відсутність так званого «суспільного договору» (протилежного до Гоббсівського) між владою та суспільством. Отже, на рівні суспільного консенсусу щодо «правил гри» може виникати ситуація недостатньої легітимованості через те, що правила володарювання не можуть бути співставлені з суспільними переконаннями щодо їх позитивності чи негативності (як часто буває при різкій зміні політичного режиму, за якого суспільство просто не мало часу визначитися стосовно відповідності чи не відповідності нових способів організації влади певним стереотипам та віруванням, які домінували дотепер). Тому цей компонент чи рівень легітимності влади часто пов'язаний з глибинними переконаннями суспільства у правильності наявних соціальних та політичних інститутів. Втрата віри у останні призводить до появи феномену слабкості чи

дефіциту легітимації.

Третій аспект чи складова легітимності пов'язана з вираженням у певний спосіб суспільного консенсусу відносно тієї частини політико-владних відносин, безпосередніми учасниками якого вони є. Важливість актів вияву лояльності у формі укладання певних договорів з владою, присягання на вірність чи участь у плебісцитах розкривається після того, як ми поглянемо на них як на складові легітимації влади. Значення формальних процедур, навіть коли вони дійсно є чисто формальними і не виражають реальних мотивів, не може бути применшене через їх реальну здатність впливати на суспільну свідомість, формувати певні стереотипи, суспільні міфи. З іншого боку, формальні процедури мають вплив і на тих, хто володарює, накладаючи додаткові обов'язки та відповідальність.

Символічність та обопільна значущість формальних процедур роблять їх важливим інструментом двосторонньої взаємодії суспільства з владою. І, дійсно, у різні історичні епохи формальні процедури здобуття, валідації, передачі влади хоч і різнилися докорінно, проте мали величезне значення як символи визнання авторитету влади. І те, що на певному етапі розвитку суспільства процедуру престолонаслідування змінили різноманітні плебісцити, зокрема й електоральні, є ще одним підтвердженням означених вище тезі. У більшості суспільств уповноваженими виражати суспільну згоду були певні представники, а не весь соціум (звичайно, мається на увазі певний ценз на участь у плебісцитах: майновий, гендерний, класовий, етнічний та ін.). Доволі частими були випадки, коли право вираження суспільної згоди отримували родичі, орендатори або наступники.

У контексті означеного потрібно зауважити, що спостерігається велика відмінність між дійсним суспільним консенсусом та намаганнями влади видати наявну ситуацію за таку. Ця ситуація несе у собі потенційні загрози такого явища як делегітимація. Адже легітимність політичної влади не є її статичною характеристикою, вона динамічно змінюється день за днем, набуваючи нових форм та забарвлень. Навіть цілком успішна влада у певні часи може відчувати на собі явища делегітимації через прийняття та впровадження непопулярних рішень – як об'єктивних факторів та цілеспрямованої інформаційної протидії, як суб'єктивного фактору. Електронне

урядування дає змогу залучити широкі верстви політично активної частини суспільства до процесів вироблення та прийняття політичних рішень. Система електронного урядування через сукупність загальноновизнаних процедур та на основі суспільного консенсусу дозволяє легітимувати як політичну владу, так і результати її діяльності. Наявні на сьогодні механізми

контролю за діяльністю владних структур з боку громадян у системі електронного урядування роблять певну частину соціуму безпосередніми учасниками процесу вироблення та ухвалення політичних рішень, що автоматично розподіляє відповідальність за результати функціонування політичної влади між державними та недержавними політичними суб'єктами.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Алмонд Г. Гражданская культура и стабильная демократия / Г. Алмонд, С. Верба ; пер. с англ. // Антология мировой политической мысли : В 5 т. – М. : Мысль, 1997. – Т. II. : Зарубежная политическая мысль. XX в. / Нац. общественно-науч. фонд ; отв. ред. Т. А. Алексеева ; ред.-сост. Г. К. Яшин, Е. Г. Морозова. – 832 с. – С. 592-610.
2. Гурне Б. Державне управління / Б. Гурне ; пер. з фр.. – К. : Основи, 1993. – 165 с.
3. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації / Отфрід Гьофе ; пер. з нім. Л. Ситніченко та О. Лозінської. – К. : ППС-2002, 2007. – 435 с.
4. Єрмоленко А. Морально-етична легітимація сфери політичного // Філософська думка : наук.-теор. журнал. – 2013. – № 2. – С. 51-58.
5. Закон України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» № 2278-VI від 20.05.2010 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2278-17>.
6. Закон України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
7. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України» № 2411-VI від 01.07.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
8. Закон України «Про інформацію» № 2657-XII від 02.10.1992 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
9. Луман Н. Медиа коммуникации / Никлас Луман ; пер. з англ. А. Глухов, О. Никифоров. – М. : Логос, 2005. – 280 с.
10. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Елвін Тоффлер ; пер. з англ. ; під ред. Н. В. Бордукової, І. З. Цехмістро. – Харків : Акта, 2003. – 685 с.
11. Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Тоффлер Э. ; пер. с англ. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 669 с.
12. Тоффлер Э. Третья волна / Элвин Тоффлер ; пер. с англ. ; науч. ред., авт. предисл. П. С. Гуревич. – М. : Издательство АСТ, 2004. – 781 с. – (Philosophy).
13. Тур М. Поняття легітимації: основи парадигми розуміння // Філософська думка : наук.-теор. журнал. – 2009. – № 5. – С. 9-21.
14. Фукуяма Ф. Великий разрыв / Фрэнсис Фукуяма ; пер. с англ., под общ. ред. А. В. Александровой. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 474 с. – (Philosophy).
15. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Фрэнсис Фукуяма ; пер. с англ. Д. Павловой, В. Кирющенко, М. Колопотина. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 730 с. – (Philosophy).
16. Фукуяма Ф. Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке / Фрэнсис Фукуяма ; пер. с англ. О. Э. Колесникова, Н. Г. Кротовской, В. С. Кулагиной-Ярцевой и др. ; под общ. ред. О. Э. Колесникова. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА : ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 220, [4] с. – (Philosophy).
17. Кривошеїн В. В. Ризики делегітимації політичної влади в умовах субполітизації сучасного суспільства та шляхи їх мінімізації // Науково-теоретичний альманах «Грані». – Вип. 18(8). – С. 64-70. – 2015. – Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/268>.
18. Меньшеніна А.С. Потенційні можливості реалізації демократичних цінностей в інформаційному суспільстві // Науково-теоретичний альманах «Грані». – Вип. 18(8). – С. 38-42. – 2015. – Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/263>.
19. Юрченко А. Електронне урядування – ефективний механізм запобігання політичній корупції суспільстві // Науково-теоретичний альманах «Грані». – Вип. 22(4) – С. 83-90. – 2019.

REFERENCES

1. Almond, G. Grazhdanskaja kultura i stabilnaja demokratija [Civic culture and stable democracy]. *Antologija mirovoj politicheskoj mysli*, T. 2, 592-610 [in Russian].
2. Gurne, B. (1993). Derzhavne upravlinnja [Governance]. K. : *Osnovi* [in Ukrainian].
3. G'ofe, O. (2007). *Demokratija v epohu globalizacii* [Democracy in the age of globalization]. K. : PPS-2002 [in Russian].

4. Ermolenko, A. (2013). Morально-etična legitimacija sferi političnogo [Morally ethical legitimation of the political sphere]. *Filosofska dumka : naukovno- teoretychnyi zhurnal*, 2, 51-58 [in Ukrainian].
5. Pro Derzhavnu programu ekonomichnogo i socialnogo rozvitku Ukraïni na 2010 rik: Zakon Ukrainy vid 20.05.2010 № 2278-VI [About the State Program of Economic and Social Development of Ukraine for 2010: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2278-17> [in Ukrainian].
6. Pro dostup do publichnoi informacii: Zakon Ukrainy vid 13.01.2011 № 2939-VI [About access to public informtion: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> [in Ukrainian].
7. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi politiki Ukraïni: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 № 2411-VI [About the principles of domestic and foreign policy of Ukraine: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> [in Ukrainian].
8. Pro informaciju: Zakon Ukrainy vid 02.10.1992 № 2657-XII [About the information: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [in Ukrainian].
9. Luman, N. (2005). Media komunikacii [Media communication]. M. : Logos [in Ukrainian].
10. Toffler, E. (2003). Nova paradigma vladi. Znannja, bagatstvo j sila [The new paradigm of power. Knowledge, wealth and power]. Kh: Akta [in Ukrainian].
11. Toffler, E. (2001). Metamorfozy vlasti [Metamorphoses of power]. M.: Izdatelstvo AST [in Russian].
12. Toffler, E. (2004). Tret'ja volna [The Third wave]. M.: Izdatelstvo AST [in Russian].
13. Tur, M. (2009). Ponjattja legitimacii: osnovi paradigmi rozuminnja [Concept of legitimation: basic paradigms of understanding]. *Filosofs'ka dumka : naukovno- teoretychnyi zhurnal*, 5, 9-21 [in Ukrainian].
14. Fukujama, F. (2003) Velikij razryv [The Great Disruption: Human Nature and the Reconstitution of Social Order]. M.: Izdatel'stvo AST [in Russian].
15. Fukujama, F. (2004). Doverie: socialnye dobrodeteli i put k procvetaniju [Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity]. M. : Izdatelstvo AST: ZAO NPP "Ermak" [in Russian].
16. Fukujama, F. (2006). Sil'noe gosudarstvo: Upravlenie i mirovoj porjadok v XXI veke [State-Building: Governance and World Order in the 21st Century]. M.: ACT MOSKWA: HRANITEL [in Russian].
17. Kryvoshein, V. (2015). Ryzyky delegitymacii politychnoi vlady v umovax subpolityzatsii suchasnogo suspilstva ta shliakhy yix minimizatsii [Risks of delegitimization of political power in the context of subpolitization of modern society and ways to minimize them]. *Scientific and theoretical almanac "Grani"*, 2018, 18(8), 64-70.
18. Menshenina, A. (2015). Potentsiini mozhlyvosti realizatsii demokratychnykh tsinnosti v informatsiinomu suspilstvi [Potential opportunities for realizing democratic values in the information society]. *Scientific and theoretical almanac "Grani"*, 2018, 18(8), 38-42.
19. Yurchenko, A. (2019). Elektronne uryaduvannya – efektyvnyj mexanizm zapobigannya politychnij korupciyi. *Scientific and theoretical almanac "Grani"*, 2019, 22(4), 83-90.

Михайлова Інна Олександрівна

Старший викладач

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

61001, Харків, вул. Маршала Бажанова, 17

Mykhailova Inna

Senior teacher

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

17, Kharkiv, Marshal Bazhanov str, 61001, Ukraine

Email: : inna19.09.mykhailova@gmail.com

Цитування: Михайлова І. О. Легітимація державної влади в контексті міжнародних відносин І.О. Михайлова // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2019. – Т. 22. – № 7. – С.72-80.

Citation: Mykhailova, I.O. (2019). Legitimatsiia derzhavnoi vlady v konteksti mizhnarodnykh vidnosyn [Legitimation of state power in the context of international relations]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 22 (7), 72-80.

Стаття надійшла / Article arrived: 10.07.2019

Схвалено до друку / Accepted: 30.07.2019